

IANCU GHEORGHIU BUDU, UN ENTUZIAST UNIONIST BĂCĂUAN

de MARIN COSMESCU

Evocind figura lui Iancu Gheorghiu Budu, „Amnarul presei“ din 1908 amintește de el, ca de un om de cultură și strălucit gazetar „Mai trăiesc încă azi aceia care au învățat abecedarul românesc ori franțuzesc din *Femeia*, jurnalul oamenilor de bine al lui Iancu Gheorghiu Budu... Autodidact, căci nu poseda (oficial) nici cursul primar, ajuns prin muncă și voință a-și însuși o cultură vastă și multilaterală procuror la Roman, judecător la Bacău, Budu părăsește magistratura pentru gazetărie... Inginer, arhitect, bun poet și bun muzician, de la el ne-au rămas câteva gingașe compoziții muzicale, parte tipărite la Leipzig, parte la *Buciumul român*, din Iași și multe alte scrieri... care au avut mare răsunset pe vremuri...¹

Descendent dintr-o familie de boiernași și prin soție înrudit cu Vasile Alecsandri, Iancu Gheorghiu Budu nu trăiește decît 53 de ani (1832-1885), dar desfășoară o bogată activitate, după cum s-a menționat, în multe domenii, și cu deosebire pe tărîmul social-politic și cultural. Debutul în publicistică și-l făcuse din 1855, la *Zimbrul* (Iași), cu articole și versuri, din care va reproduce, mai târziu și în gazetele sale *Femeia* și *Provincialul*. Colaborează și la *Steaua Dunării* a lui M. Kogălniceanu, iar în 1858 este trecut și în „Numerariul persoanelor care au scris și publicat versuri din vechime și pînă acum“, publicat de tipografia „*Buciumul Român*“ din Iași.

Teodor T. Burada, în a sa „Istorie a teatrului din Moldova“ (vol. I), nota că „la anul 1850 clucerul Alecu Vilner (este) inițiatorul înființării teatrului de diletanți din Bacău, împreună cu Dumitrache Frunză și Iancu Gheorghiu Budu, iubitori de cultură și de dorința de a vedea și la ei în oraș un teatru întemeiat pe niște baze mai solide“².

Acest fapt explică prezența tînărului Budu și în reprezentația comediei lui V. Alecsandri „Păcală și Tîndală“, prin 1856, cînd Iancu Gheor-

¹ Amnarul presei și al lumii politice, 1908, București, articolul *Presa în Bacău* (nesemnlat), p. 197-200, cu fotografiile ziariștilor băcăuani, printre care se află și Iancu Gheorghiu Budu.

² Teodor T. Burada: *Istoria teatrului în Moldova*, 1915, vol. I, Iași, Institutul de arte grafice N. V. Stefanelli, p. 327.

ghiu încheie spectacolul, cîntînd la vioara lui „Hora Unirii“, interzisă de ispravnicul Costache Palade.

Fără-ndoială, Iancu Gheorghiu Budu se alătură mișcării unioniste de la Bacău, în fruntea căreia se aflau Costache Rosetti Tețcanul, Dimitrie Cracti, Iancu Lecca, Petrache Brăescu ș.a. „boieri cu sentimente mari“, cum îi caracterizează Costachi Radu în monografia sa. Umanismul și afinitatea sa democratică se afirmă și cu prilejul slobozeniei țiganilor (1855), cînd, aflînd de hotărîrea domnitorului Alexandru Grigore Ghica, Budu s-a dus în puterea nopții în bordeiele țigănești de pe malul Bistriței să le vestească slobozenia, iar apoi să iasă în fruntea lor să-i mulțumească lui Vodă, cînd acesta trecea prin Bacău, prezentîndu-i o jalbă (în versuri)

„Blestemînd murea bătrînul, blestemînd mama naștea,
Blestemînd se trezea robul, cînd lumea o cunoștea...
Pruncul se urzea în groază și-ncă nu era născut
Și gîrbaciul și călușul și lantul era făcut!“³

Jalba, scrisă pe o coală de hîrtie turcească era înminată personal Măriei Sale, în casele spătarului Pavel Cristea, unde era găzduit, de față fiind și Costache Negri „și apoi va fi publicat un an mai tîrziu în „Foiletonul Zimbrului“ (nr. 14 din 1856) sub titlul „O doamnă, doamne!“

Un interes deosebit prezintă însă lucrarea lui Iancu Gheorghiu Budu intitulată „*Ceva despre Divanul Ad-hoc al Moldovei și despre Chestiunea țăranilor*“⁴, tipărită în noiembrie 1857, nu la Paris cum se scrie pe copertă, ci în taină la Iași, și semnată I. Gheorghiu Băcăuanu. Broșură cuprinzînd 24 de capitole, este tipărită cu litere cirilice și latine, fiind de fapt „Un cuvînt în chestiunea alegerilor pentru Divanul Ad-hoc, ce l-au zis în adunarea națională a băcăuanilor, de la 26 august trecut“, după cum precizează pe coperta interioară. „Fraților să ne unim, își începea el cuvîntarea. Să nu pierdem viitorul pentru nălucirile prezentului... Să ne iubim ca frații, cei mari pe cei mici și cei mici pe cei mari, cu toții într-o unire să lucrăm pentru mărirea nației; căci de va cădea nația, toți vom cădea...“

Tînărul unionist era bucuros „c-a ajuns să vadă cu ochii săi „re-nașterea românilor“, amintindu-și de ziua de 2 iunie (1856) cînd s'ea afla la Iași, și văzuse cum se ridicase pe Dealul Copoului toată capitala Moldovei și „toată țara încremenise cu ochii la fulgerile Nordului, ca și cum de acolo erau să se repeadă cei patru cavaleri ai Apocalipsului...“

Pentru Iancu Gheorghiu Budu, Divanul Ad-hoc, hotărît de cele șapte puteri, prin tratatul de la Paris, este un act magnific, „înaintea căruia tot românul ce are puțină simțire în inima lui, va trebui să steie cu

³ *Femeia*, jurnal nepolitic, nr. 5 din 25 aprilie 1869, p. 62, poezia „O, Doamne, Doamne“! dedicată domnitorului Grigore Alexandru Ghica, a fost publicată prima dată în *Foiletonul Zimbrului*, nr. 14 din anul 1836.

⁴ I. Gheorghiu Budu, *Ceva despre Adunarea Ad-hoc a Moldovei și despre Chestiunea țăranilor*, Paris, noiembrie 1857, Broșură tipărită la Iași și nu la Paris, după cum precizează autorul mai tîrziu în revista *Femeia*, se află în Biblioteca Academiei sub cota II 101062.

respect și religiozitate“. Cele 5 puncte cerute de Divanuri *Drepturi și autonomie, Unirea, Domn străin, Neutralitate și Obștească adunare*, sînt motivate de Budu astfel în lucrarea sa : „Pentru că drepturile noastre au fost călcate Pentru că Unirea ne pune în stare de a nu le lăsa să se mai calce ; Pentru că scăpăm de intrigi și de tendințele seculare a cîtorva familii ce gonesc domeniile ; Pentru ca să nu mai fim necăjiți în războaiele străinilor ; Pentru ca să ne facem legi în țara noastră, noi care zinguri ne știm durerea și nevoia noastră“. (pag. 5).

În continuare, Budu apreciază înțelepciunea Divanului de a fi adăugat alte „12 chestii generale, ca baze ale viitoarei noastre organizări“, privind supunerea străinilor din principate la jurisdicția țării, sloboda întemeiere a legămintelor comerciale a principatelor, organizarea puterii armate naționale, egalitatea înaintea legii și accesibilitatea tuturor românilor la toate funcțiile statului, drepturi politice tuturor pămîntenilor ș.a. Mai presus de toate autorul broșurii consideră a fi „chestia țăranilor lucrători pe pămînt și a țăranilor proprietari de pămînt, adică : relațiile dintre locuitori cu proprietarii moșiilor pe care sînt statorniciți“. „Mult am gîndit și am văzut — scria Budu — că nu se poate țară să fie și dacă este nu se poate mult să ție țara aceea, în care masa cea mare a poporului nu va avea nici o prinsoare. Căci am auzit cu urechile mele zicînd țăranul în zile grele : „Ori dă, doamne ghine, ori dă, doamne, o ciumă grea, să perim încalte toți ; să vie niscăi nemți, niscăi tătari să ne ieie, că știu că mai rău n-a fi ; că noi nici o milă nu mai avem, că masă n-avem, casă n-avem, că o bucățică de pămînt a noastră, s-o știm, n-avem ; că de avem tot a nostru nu mai este, ci cînd o vrea boierul să se minie ne cată pricină și ne gonește ca pe ungureni...“

Asemenea rînduri scrise cu însuflețire, autorul identificîndu-se cu țăranul din „Însemnările“ lui Dinicu Golescu, sau din replicile țăranilor din drama „Bălcescu“ a lui C. Petrescu, firește, fără ca Budu să le fi citit undeva, dar ascultate adesea în contractele sale cu țăranimea. Atitudinea lui sinceră de prieten al țăranului, înflăcărarea și revolta este la fel de grăitoare și în continuare : „Tristă indignație națională, tristă poziție și tristă țară, unde mulțimea tace și geme, unde mulțimea nu are nimica de apărăt !“ Pentru ca apoi el însuși să se arate dispus a le ceda țăranilor moșioara ce i-a rămas de opt fâlci, dar se întrebă : „Dar cel ce are în stăpînirea sa o moșie de opt zeci de mii de fâlci — de zece mii de ori mai mare decît a mea — face-ar și el ca mine ? Drept ar fi nevrînd el a face, să fie silit a face așa ?“ (pag. 11-12)

Budu ne apare astfel scîrbit de „lumea asta neînțeleasă, plină de slugi și de stăpîni“, cu „oameni care stăpînesc pămîntul și oameni care nu au al lor nici locul mormîntului“. „E tristă, în adevăr, această stare a lucrurilor“ exclamă el (pag. 14)

În continuare, Budu discută despre „dreptul de proprietate“, pe care îl definește ca „dreptul de a uza și abuza de lucrul ce cineva are“, sau despre „boieresc“, care „nu-i privilegiu, nu-i o impoziție, ci o tocmeală nu contract“, ce n-ar trebui să existe, convins fiind că „ele se pot schimba — aceasta-i o treabă a vremurilor, pe care iarăși vremea o poate preface“

— și că o să vină timpul „ca între oameni, de nu milă, măcar dreptate să fie“, iar „pacea și bunătatea să nu lipsească dintre oameni“.

În capitolele următoare, Budu încearcă să răspundă la o serie de întrebări și probleme ce ar putea rezolva „chestiunea țăranilor“, gândindu-se și la generațiile viitoare, care, ca să nu ducă lipsă de pământ, comuna fiecărui sat ar trebui să dispună de un capital cu care „moșiile ce se vor cumpăra în proprietatea colectivă a comunelor, se vor împodosi iarăși în folosul lor colectiv, fiecare după cât drept are“. Și încheie: „cu veniturile aceste se vor face școli fără mărginire și alte îmbunătățiri ce va cere nevoia și epoca, iar moșiile se vor păstra pentru românii viitori“ (pag. 24).

Cauza țăranului muncitor a fost o preocupare permanentă a lui Iancu Gheorghiu Budu. Douăzeci de ani mai târziu, în una din gazetele sale „*Provincialul*“ din 1876, el îl regăsește pe țăran trăindu-și mizeria din plin și după reforma agrară din 1864. „Și când sărăcia devine generală și atât de aspră că reduce sau suprimă piinea de toate zilele a mulțimii — scria el prevestitor — atunci pericolul e aproape, ordinea și echilibrul societății rupt și zdruncinat pînă la temelii“.

Atitudinea de compasiune față de cei mulți și umiliți se reflectă și în unele din poeziile sale, adunate sub titlul „Din plîngerile mele“ și publicate în gazetele din Iași, iar apoi reproduse și în gazetele sale *Femeia* și *Provincialul*.

Iubitor pasionat al cărții și slujitor entuziast al culturii și progresului, Iancu Gheorghiu Budu rămîne în istoria Bacăului ca un meteor care a scrijelit pe cerul său o diră de lumină și apoi s-a stins risipindu-i cenușa în posteritate. A murit la 4 octombrie 1885 și se odihnește pe veci în cimitirul Bacăului, iar soția și colaboratoarea sa, Profira Gheorghiu Budu, a primit recompensă națională pentru meritele recunoscute ale soțului. Nu peste multă vreme, feciorii și nepoții săi îi vor urma pilda în lupta pentru progres și dezvoltarea culturii, la Bacău, sau în alte orașe ale țării.

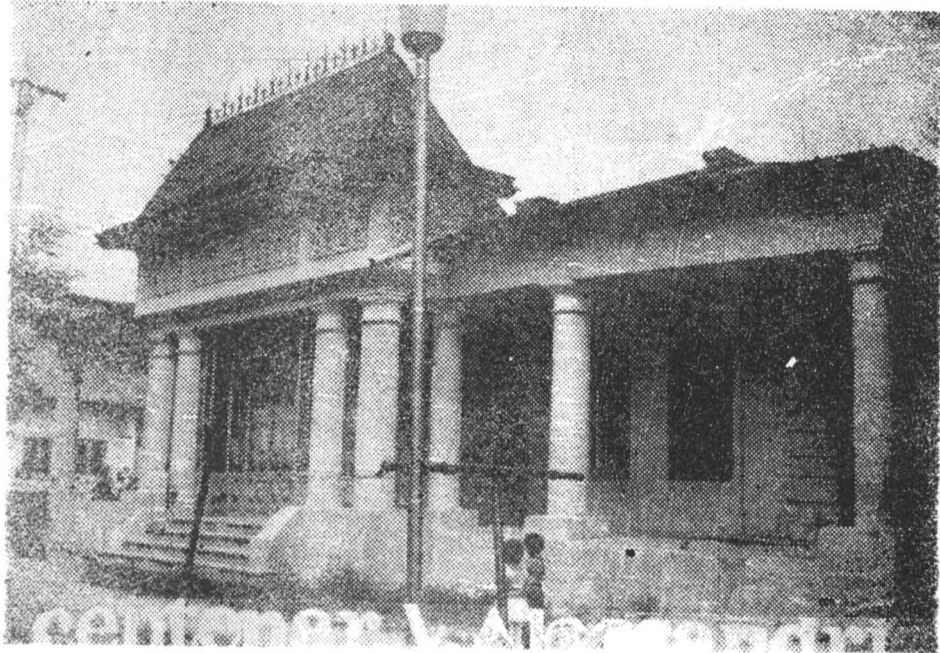

Fig. 1 Clădirea din perimetrul caselor vornicului Vasile Alecsandri, în care s-a născut scriitorul

Fig. 2 Secvență de la serviciul religios închinat comemorării poetului și sfințirii Casei-Muzeu „Vasile Alecsandri“ (22 august 1990)

Fig. 3 Placa memorială așezată pe clădirea din strada George Apostu (fost Alexandru cel Bun) nr. 3, dezvelită în cadrul zilelor „Vasile Alexandru” (Bacău, 14-16 noiembrie 1990)

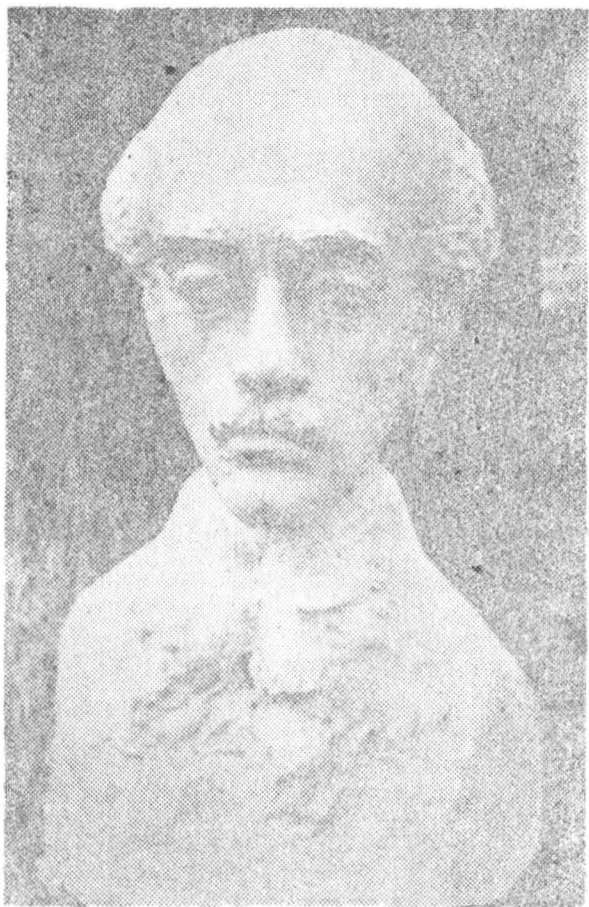

Fig. 4 Bustul lui Vasile Alecsandri, inaugurat cu
adresa: <http://www.cine.ro/hp/online/le>

Fig. 5 Aspect de la festivitatea inaugurării Casei-Muzeu Vasile Alecsandri (15 noiembrie 1990)

Fig. 6 Iancu Gheorghiu Budu și soția sa Pulcheria descendentă din
<http://www.neamec.ro> <http://cmiabc.ro>